

DEFENSA DE LA LLENGUA CATALANA

CARTA SEXTA

Ma estimadíssima neboda:
Un dels nostres moderns poetas, en lo temps en que son amor á Catalunya anava parió als dictats més tendres del cor y en que las alturas del poder no l'havien encara desvanescut ó no li havian fet rodar lo cap, en aquella época en que no hauria cambiat la casaca de ministre d'Espanya per l'humil pseudónim de Trobador de Montserrat, en un d'aqueixos moments en que 'l cor domina al seny y en que l'ánima ferida ó indignada llansa un crit d'angúnia, de desesperació ó de venjansa, posá en boca de Catalunya, á la qui feya parlar la seva imaginació, essent realment Catalunya la qui parlava, los següents versos:

¡Ay Castella, castellana,
no t'hagués conegut may!

¡Y era veritat!: ¡tan-de-bó que no hagués may Catalunya conegut á Castella!: si aixó no hagués sigut, altre gall nos cantaria y segurament jo, ton oncle, lo darrer y més humil dels

prosistas catalans, no t' hauria d' escriure aquestas cartas á las quals serveix de tinta la fel del cor pera vindicar nostre idioma, pera regenerar l' actual Catalunya, pera ensenyar en ta persona á tota la generació que ara creix, lo que som y lo que forem pera tornarho á ser ab l' ajuda de Dèu y la santetat de nostra causa.

Ah, sí; tenia rahó que li sobrava, lo poeta aludit, en dir lo que va dir, com ne tinch jo ara al queixarme de son oblit, de son allunyament á las cosas de Catalunya que, no obstant son actual desvaneixement y fins de sa ingratitut, conservarà d' éll bona memoria y 'l posará entre sos fills estimats per haver sigut en aquell temps á que 'm referia un dels primers que sembrá la llevar que ara fructifica, fent renáixer en molts cors l' amor á sa patria, y per lo tant, á sas glórias, á sas tradicions, á sa historia y en proeminent lloch á son llenguatge.

Y vetaquí com, Gertrudis, me trobo novament en haverte de fer notar sas exelencias, esmentante los grans homes que durant centúrias y centúrias l' usaren pera ennoblir-lo y fer-lo immortal; puig realment no pot morir l' idioma en que parlaren ó escrivieren sabis eminents, guerrers y marinos may vençuts; sants y mártirs gloriosos quinas virtuts han d' estar sempre demanant á Dèu que no mória la parla ab la que li adressavan sas angélicas y ferventas oracions; filosofhs profundíssims y de tant renom com los mateixos de la antigüetat clássica aixís grega com llatina; repúblichs incomparables quin nom es dut en alas dels segles pera que 'ls admirin y respectin totas las generacions lliures; historiadors peritíssims tan amants de la veritat, com elegants en la explicació dels fets; poetes d' ánima gran y generosa quinas esparsas arriban fins al íntim del cor posant en vibració totas sas més delicadas cordas; jurisconsults notables y dignes rivals dels de Roma y Bisanci; artistas consumats quinas obras y quins monuments anuncian son geni y enlayran sa modestia, casi incomprendible en aquest segle tan aficionat als platets y al bombo; ciutadans honrats, en fi, de tots los estaments, arts y oficis, que formavan aqueix gran poble poch aficionat á conquestas y molt amant d' assimilacions ab los d' igual náxia y procedencia; d' aqueix gran poble constant en sas virtuts, honrat y esclau de sa paraula, práctic per naturalesa y refractari á las divagacions, fidel en sos juraments, suferit en la desgracia, ge-

nerós ab sos enemichs; terrible en sas justas venjansas, valent, emprendor, incansable en lo trevall, de costums benignes, hospitalari ab tothom y amant de son terror com de sa família, dins de la qual era un rey absolut pera manarhi ab tot l'amor de pare y sostindrehi sos drets ab lo mateix vigor y més cristiana enteresa que ho fan avuy los inglesos que ab orgull diuhen que dins de sa llar, ahont si á má ve s'hi escolan los ayres é hi entra l'aygua per las goteras, no pot, sense son permís, penetrarhi la mateixa emperatriu del Regne-Unit.

Sí, Gertrudis: homes d'aquell tremp y d'aquell cor par-laren l'idioma que avuy alguns naulits fills de nostra desven-turada Catalunya 's donan vergonya d'usar y que la majoría dels altres no defensa com deuria y no s'acora tement sa de-cretada desaparició pera acabarnos d'enfonzar ó aniquilar com á poble en lo qual hi brillaren aquells sabis insignes dels quals, al condensar sos mérits y valer diu lo mestre Sala en son opúscol *Proclamacion Católica*, part 5.ª, «finalment, quan se perdessen las ciencias, arts y facultats, se restaurarian ab aquells tres famosos filosofhs catalans Joan de Rupecisa, Arnau de Vilanova y Ramon Llull» quinas respectivas obras son veritables enciclopedias del saber humá, augmentant lo va-lor de las del darrer la beatífica corona que enronda sa vene-rable testa. Y sense élls ¿no coneixes tú per ventura de nom quan menys los dels gloriosos Santa Eularia y Sant Sever y Sant Olaguer y Sant Damás, I papa d'aquest nom y Sant Ra-mon de Penyafort y Sant Pere Nolasch y altres y altres que la Esglesia Católica s'honra en comptarlos entre sos fills predi-lectes y en lo nombre dels quals lo sapientíssim Lleó XIII acaba de posarhi á En Pere Claver, l'humil fill de Verdú, l'apostólich redemptor de mils y mils de negres?

Si las gestas gloriosas de Catalunya y sos ilustres homes fossen coneguts com deurian conéixers' y se vos deuria ense-nyar en las escolas y en los col·legis ¿quín catalá, que no fos un tros de suro, ignoraria 'ls noms d'En Vidal de Canyellas, bisbe que fou de Huesca, y al qui 's considera com al llegista més eminent del segle xiii?; lo d'En Pere Joan Martorell, au-tor de *Tirant lo Blanch*, un dels més grans novelistas de la seva época?; los dels Desclot, Muntaner, Tomic, Pujades, etc., historiadors tots que res han d'envejar als més renomnats cronistas?; los d'En Ferran Carroç, d'En Fontanella, d'En

Finestres, d' En Gibert?; los dels Viladomat, celeberrim pintor, y de Mossen Vicents Garcia ó 'l Fénix Catalá, lo d' En Gimbernát, un dels més afamats metjes de son temps, y d' altres y altres que floriren en una ó en varias de las ramas del saber, de la activitat y del progrés humans en los ditxosos segles de nostra individualitat anyorada ó quan encara no s' havia arribat á la postració humillant y enervadora d' avuy en dia?

Y si deixant lo tranquil y hermosíssim cercle de las arts, de las ciencias y de las lletras aném al camp de la política, de las armas, aixís en las de terra com en las de mar, ó dels grans fets de la vida pública de Catalunya ¿ahónt trobarém capdills, mariners y repúblichs que aventatgin als nostres y de fets tan admirables com los dels nostres eximis Rogers de Llúria y de Flor y 'ls Marquets y 'ls Requesens, dels nostres Tamarits, Margarits, Moncadás, Cerveras, Carroç y cent altres? ¿ahónt se troba un Fivaller, pare exemplar y carácter de ferro pera recordar á un Rey sos debers y exigirli lo cumpliment de las lleys per éll juradas? ¿ahónt un Pau Clarís, lo patrici il·lustre, lo canonge digníssim y l' orador admirable que meresqué ésser en vida aclamat pare de Catalunya ó de la pàtria y quina mort produhí un flagell y un dol públichs tan grans com potser cap altre ni aquí ni enlloch l' haja causat? ¿ahónt un Casanovas, lo darrer Conceller que morí abrassat á n' aquella gloriosa bandera jamay retuda, ni tacada per la més feble sombra, defensant, tot tremolantla als ayres, las santas llibertats que ella simbolisava y que s' aboliren al ésser rendida aquella generosa existencia? ¿ahónt se troban un seguit d' homes ó de patricis com los que formaren aquellas memorables Corts y aquell Concell de Cent y aquella Generalitat ó Diputació de Catalunya durant quina vida y funcions d' alguns segles no 's troba ni un sol fet, ni una sola baixesa, ni una sola indignitat d' aquestas que tacan, mal que los hi pesi, á tota una generació y á tot un poble, tan usuals en nostres dias que per sa mateixa repetició ja casi ni s' hi dona importancia ni se 'n fa cabal?

Y no 't cregas, Gertrudis, que nostra patria no haja seguit donant fruyts abundosos de civilisació desde la infausta fetxa de sa gloriosíssima cayguda, — per la que si fos possible als pobles guanyar la palma del martyri, Barcelona

se la hauria ben merescuda, y ab élla tota Catalunya, ab l'horrorós siti que sofrí durant la heróica defensa dels seus drets, furs y llibertats contra las acombladas forçes de França y Espanya;— no 't cregas, repeteixo, que no haja donat homes eminentíssims desde aquella malestruga fetxa, sinó al contrari: com la olivera de bona lley que malgrat á las podadas que li copsan las branques y li socavan lo tronch y de las congestas que li arrabassan lo fruyt, sempre treu nous esplets puig sas arrels son fondas y xuclan la vida en terra generosa; aixís ella ha donat á la moderna Espanya verdaders genis capassos á ferli náixer amor y veneració pera Catalunya, si son orgull ó son despreci ó son desagrahiment envers aquesta no la encenguessen fins al punt de negarli tot dret y regatejarli lo que li demana: no 'm deixarán mentir los noms de grata recordansa á tot cor verament catalá d' En Permanyer, al qui per antonomásia designavan á Madrit per lo Ministre honrat; Aribau, al qui feu morir l' anyoransa que 'ls castellans no compregueren; En Balmes, vertader far en las tenebras que escampá lo philosoph francés, son contrincant memorable; En Clavé, lo músich popular y 'l poeta tot cor; En Cuyás, lo mestre quina vida fou la d' una flor morta aixís de badarse; En Campeny, lo restaurador de la esculptura clássica; En Llorens, lo sabi philosoph quina modestia 'ns privá de sas obras; En Presas, lo matemátich més amant de sos nombres que de sa vida; En Martí d' Eixalá, lo jurisconsult més entés en las qüestions mercantils; En Milá y Fontanals, al qui ploran encara ara las lletras catalanas; En Piferrer; En Parcerisa; N' Ali-Bey, l' explorador atrevit y quin fictici parentiu directe ab Mahoma arribá á conmourre als fills del Koran; En Campmany, l' enciclopedista admirable de nostres temps; En Fortuny, lo robador pera sos cuadros de la mateixa llum del sol; En Manso, lo general guerriller flagell dels francesos; En Prim, quina figura s' aixecará gegantina temps á venir y que hauria arribat tal volta á eclipsar la del mateix Napoleon I si la traició sense venjansa de que fou víctima no l' hagués fet caure com lo llamp que calzina al roure més macís y més frondós d' un bosch plé de verdissas; N' Agramunt, lo capitá de vapor mercant quina mort retrunyí á Europa venint esbombat dels llunyans mars del Pacífich ahont s' admirá sa conducta; y molts y molts d' altres, tots morts ja desgraciada-

ment, quins noms, quins fets, quina activitat ha sigut un veritable alé de progrés pera Catalunya y pera Espanya, malgrat á que tots ells parlessen ó escribissen en catalá, ab aquest aborrit idioma que tot y essent aborrit y perseguit y maltractat dona encara homes com aquestos y en nostres mateixos dias inspira obras tan caps-de-brot, tan capdals com *L'Atlántida* y *Lo Canigó*; com *Las joyas de la Roser* y *Las euras del mas*; com *Lo fill del Rey* y *Mar y cel*; ab aqueix idioma en lo qual floreix un estol encisador de prosistas, de poetes, d'esculptors, d'artistas, d'arquitectes, d'homes de ciencia, d'industrials, de fabricants, de comerciants que ben alt diuen y proclaman que si Barcelona no té 'l ceptre del poder, empunya en cambi lo més benigne y benefactor del treball en tots los rams de la activitat humana, constituhintla baix aquest hermós concepte la capital d'Espanya, la qual xuclada y enervada per l'altra capital política, se queda á rerassaga de la empena de progrés, d'activitat y de prosperitat que enmena á aquélla, ó sia Barcelona, y á tota Catalunya, pera arribar á figurar dignament entre las primeras ciutats d'Europa, y al nostre poble, per lo tant, entre 'ls que més dignes son d'influir en la marxa ascendent de la civilisació moderna.

Y si aixó succeheix ab tot y 'ls entrebanchs, las vexacions y 'ls lligams que 's posan per nostres enemichs ó pels que no dihénten, sinó al contrari, passantne plassa ab major perjudici de Catalunya, aquesta es, Gertrudis, lo que encara es avuy ¿qué no seria, ahónt no arribaria nostra estimada pátria si tals destorbs no existissen ó pogués ésser élla mestressa de sas accions?: si l'aucell engabiat, tot y essentho, canta y vola per entre 'ls fils-ferros de sa gabia, ¿no cantaria ab major dalé y no empendria més enlayradas y llunyanas voladas si 's vegés lliure, tal com ho fan las altras més ditxosas que tal llibertat tenen y de tanta ventura gosan?

Y no 'm digas, Gertrudis, que pera aconseguir aixó no necessita Catalunya reivindicar son llenguatge, puig crech haver-te demostrat fins á la evidencia que es aquest una condició essencialíssima pera la vida d'un poble; y no t'amparis del fictici argument de que molts dels homes importants que t'he citat ara mateix, no degueren escriure sas obras en catalá pera obtindre 'l renom que tan merescudament se 'ls hi dona, puig á n'aixo darrer te contestaré que allavors, quan la majoria

d' élls existian, no havia encara nascut ó ab prou feynas se coneixia aquest poderós rebrot de nostra patria que se 'n diu *Catalanisme*, del qual molts d' élls, malgrat á haver escrit en castellá, ne foren los precursors, puig lo cor que 'ls inspirava, la má que escribia, lo seny que dictava era catalá en essencia, de manera que aquéllas res tenen de castellá fora de la materialitat de las paraulas; ben al contrari d' alguns escriptors que s' anomenan catalanistas los quals creman un ciri á Sant Miquel y un altre al diable, los quals quan escriuben en castellá pera res ni en res se recordan que son catalans y quan ho fan en nostre llenguatge sols n' usan las paraulas puig son esperit, son cor y sa má s' han convertit ja en essencialment castellanas ó espanyolas.

En altres mots: los primers, com á bons catalans que eran no infeccionats per l' esperit que avuy se 'ns infiltra, eran catalanistas sense pensarsho ni sapiguerho: los altres, tot dihentsho, no ho son ni ho poden ser puig segueixen aquesta corrent no per convicció, sinó per moda ó com un medi de gaudir y ben paréixer.

No sigas tú, nebodeta meva, jamay d' aquestos: mellor dit, no estimis á Catalunya perque ara estiga en moda lo *Catalanisme*: ¡Dèu te deslliure á tú y á totes las noyas y noys que ara pugeu, de semblant desgracia!; estima á ta pátria, com estimas á Dèu; per convicció propia y en virtut de las ensenyansas que qui 't vol bè ha anat infiltrant en ton tendríssim cor; jamay per moda, ó per seguir la corrent, puig aquesta passa, tuig en breu y no deixa 'l més petit rastre, lo més insignificant solch en nostra vida que se 'ns ha donat pera més grans empresas y més nobles ideals.

Y... res més per avuy: fins á ma darrera, t' envio mon á reveurer!

CARTA DARRERA.

Benvolguda neboteta:

Havém ja arribat al cim del coster; més avans de finir nostra jornada, assentemnos un rato pera dirigir una mirada al camí recorregut y deduhirne las conseqüencias; ó en altrás paraulas, asseguda á mon costat, ascolta mas darrerás observacions y ves resseguint las fitas que 'l senyalan á fí de que, si alguna altra vegada deguesses passarlo de nou, lo conegas ben bè y no t' hi perdis.

Peró avans, déixemte repetir que jamay, si l' emprene temps á venir tota sola, ho fassas per seguir la moda ó la corrent del día, sinó per propia convicció y pera satisfer una necessitat nobilíssima de ton cor. ¡La moda! Vétaquí la frase de recurs de molts de front obtús y de migrat esperit que en castellá ó espanyol parlan, essent élls catalans; veritable fona ab la qual llansan cinicament las pedras del despreci, de la ironía, de la befa ó del sarcasme sobre 'ls que tením la *debilitat* d' usar nostre idioma en tots y cada un dels actes de la nostra vida aixís privada com social ó pública, per mes que élls mateixos, posantse la careta del hipócrita, y quan enrahonan ab nosaltres, quan concorren als Jochs Florals, quan assisteixen al Romea en una nit d' estreno de Teatre Catalá, quan se fa retret de nostre Mossen Cinto ó qualsevol altra de nostras grans figuras... també parlan y usan lo catalá y... per moda, per ferse l' interessant, pel bon tó, per... la ridícula qualitat d' imitació que tenen los micos (als quals s' assemblan generalment fins ab las aficions) s' anomenan y fan escarafalls y s' umplenan la boca dihentse catalanistas..... Ay, Gertrudís; y encara que no conegas al gran poeta llatí Horaci, déixemte citar son nom pera contíndrem, com aquest, la riallada que m' anava á escapar al recordarme d' aquella mena de gent tan sense solta ni volta; d' aquells galdosos... vull dir savis de nou encuny.

Y á fí de que quan te trobis devant d' algun d' aqueixos

tipos ó caricaturas viventas tan generals entre las senyoretas (sic) com entre 'ls joves per la rahó de que tant abundan los carbassons com las carbassas, sobre tot en lo llamant esbart que, usant una paraula inglesa, se 'n diu la *ige-liphe* (y que 'l nostre poble ha traduhit per l' *aygua-lida*) pugas tú contes-tárloshi ab coneixement de causa y segons sa ruquería mereix si volguessen ferte algun cárrech ú objecte de son ridícul ó blanch de sas mofetas burlas perque seguint més que mos concells, los altíssims debers de filla de Catalunya, conservas la rancia costúm de parlar lo encara més ranci idioma que 'ns es propi, ó sia, 'l catalá, te condensaré en pocas paraulas lo contingut de las presents lletras ó cartas que, segons te vaig dir al comensarlas, te he adressat pera despertar y fer arrelar en tot cor, generós y sensible, tot l' amor, tot lo carinyo y tot lo respecte que t' ha de mereixer ta pátria Catalunya, y per consegüent son idioma.

Aixís, donchs, Gertrudis, reasumint tindréu que has de parlar sempre y preferentment lo catalá y que tots los teus esforços deuen dirigir-se á sa reivindicació aixís en lo sí de la família, com en son us oficial:

Primer. Perque es lo teu, lo que has après de tos pares ó al escalf dolcíssim de la família teua, que aixís com no canviaries ab cap altra, tampoch has de volguer mudar d'idioma per no altre de diferent, essent y debent ser, per lo tant, considerat per tú com á lo mellor.

Segon. Que per aquesta rahó, has de procurar apendrel gramàticament, pulirlo y estudiarlo pera aixís obtindre coneixements sólits y duraders que t' ajudin després á ta major ilustració y sobre tot á ta mellor educació.

Tercer. Que puig es lo mellor llenguatge de ton cor y de ta infatesa, ab éll y sols ab éll has de resar á Dèu y pregar á la Verge á fi de *cumplir com á crisiana y com á catalana los debers naturals* que l' Altíssim te imposá de desde 'l moment en que 't feu naixer á Catalunya y no á Castella ó á un altre qualsevol país.

Cuart. Que essent, com es, nostre llenguatge producte ó resultat de nostra antiga nacionalitat que s' ajuntá ab una altra en virtut de pactes sagratíssims, no se 'ns pot treure nostre caràcter de poble unificantnos ab aquell, ni per lo tant imposarnos ab tot y pera tot l' idioma oficial.

Quint. Que tot y prescindint d'aquestas rabons, no pot privarse á més de tres milions de sers lliures ó catalans de son llenguatge en cap dels usos ó necessitats de la vida obligantlos á ser víctimas d'una imposada traducció, cosa contra la qual protestan los interessos morals, socials y materials de tots élls als que se 'ls perjudica, vulnera y degrada contra y á pesar dels més rudimentaris principis de la Justicia universal y del sentit comú.

Sisé. Que además de tot aixó, t'obliga á volguer y á guardar com á joya d'inapreciable valor y com á títol de gloria y honor sense preu l'idioma catalá, no sols la bonesa intrínseca y las qualitats extrínsecas del mateix que 'l fan parió del que hi haja mellor baix aquestos conceptes, sinó que també per agraument als grans homes que 'ns lo llegaren, á las grans institucions que engenerá y regí y á la gran importancia política y social que s'havia guanyat en épocas no per llunyanas menys anyoradas.

Seté. Y finalment has de considerar com un de tos més sagrats debers lo tal ús y conservació de nostra parla, per ser encara la d'un poble que te fesomia propia, que viu y alena havent renascut, com novell fénix, esplendent y viril y grandíós de sas mateixas cendras, causant la admiració de tot lo mon y l'esglay de nostres enemichs que en va intentaren contindre son vol d'álga aixelantlo ab ridículas y odiosas persecucions pera ofegar son novell esclat, y produhint desde aquesta venturosa fetxa fins á nostres dias obras admirables, produccions genials de las que immortalisan un poble.

¡Pitjor per élls! Totas las cosas, Gertrudis, segueixen fatalment son curs natural; y las lleys que las regeixen, com á donadas per Dèu, son inmutables é indestructibles per la má del home. Donchs bé; jo que sé que la justicia eterna no pot fallar y que, per lo tant, ó tart ó aviat s'imposa aixís als individuals com á las col·lectivitats ó pobles; jo que com á un xich lletrat he après ó he vist en lo gran llibre de la Historia que tota usurpació d'un poble contra un altre ve dia en que cau y s'esgruna per afront del usurpador y premi del que havia sigut objecte de la usurpació; jo que segueixo, encara que de lluny y á pleret, lo camí que va fent lo progrés, al enmellarlo ab lo curs que ha anat fent á través dels anteriors segles, á las darrerías del en que som y veig ó m'apareix veure

l'auguri d'un cambi radical en la organisació de las que avuy s'anomenan grans potencias ó grans nacions, quina vida, quin poder y quin valer es potser més fictici que real, puig en sa organisació actual duben lo gèrmen de son males-tar y de sa próxima ruina; jo, Gertrudis estimada, que tinch com á article de fé ó crech á ulls cluch que 'ls pobles, com res en lo mon, no moren per voluntat dels homes, sinó per decret del Qui tot ho governa y regeix y que per lo tant, Aquest y sols Aquest es lo qui 'ls crida á regenerarse, á reivindicar sos drets y á salvar sas costúms pera que no perdin lo dret á la vida; y jo, per últim, que tinch la convicció de que no mor lo poble que aixó fa, y ho fa quan comparant son gloriós passat y son tristíssim estat present, lluyta, s'esforça, brega y trevallà pera tornar-lo á obtindre y d'aquest modo eixir de sa degradació ó de sa decadencia actual; jo, donchs, que estich convençut de tot aixó y que ho toco y que ho palpo quan me fixo en l'actual renaixement de nostra estimada Catalunya, regeneració que viu latent, que 's demostra, que s'exteriorisa de mil maneres, totes encara en gèrmen potser, algunas ab certa intensitat, moltes d'èlles com lo ressó fondo y retingut dels gasos comprimits que al bellugarse avisan la seguretat de un més ó ménos próxim, però segur terratrémol, m'apar que vindrá día en que Catalunya tornarà á ser Catalunya pera vivificar tal volta á n'aqueixa mateixa Espanya quin còs es mort ja y próxim á descompondres, quin cor no glateix sino ab los batechs del aneurisme y quin cervell de tan gros que es, de tan atrofiat en que s'ha tornat, ja no regula la bona marxa dels demás membres de son organisme social, sinó que 'ls espatlla y amenassa contínuament ab un cataclisme.

Ja sé jo, nebodeta meva, que molts al sentir-me ó si casualment llegeixen aquestas cartas, te dirán que las ha escritas un fanátich, un visionari, un utopista y, alguns atrevintse á més, portant sa apreciació fins al insult, dirán que las ha escritas un mal patriota... un enemich juramentat d'Espanya. ¡Déixals dir! Deixa que s'exclamin aqueixos infelissos que quan no saben que contestar, cridan pera ofegar ab lo soroll la veu del qui 'ls ataca y 'ls hi treu los drapets al sol: jo 't puch assegurar que no m'espantan, ni m'aixordan. Mira bé lo curs de las cosas; fíxat fins ab petits detalls, y mentres sentís parlar en catalá, mentres hi haja qui protesti de tenir un

llenguatge oficial y mentres, sobre tot, la Moreneta Verge, la Exelsa Sobirana nostra Madona de Montserrat tinga per trono las Montanyas que la estotjan, digas ben alt que Catalunya viu, que Catalunya trevalla y lluyta per sa regeneració y que aquesta l'obtindrà per bè d' élla y pel bè de la mateixa Espanya.

Dèu ha donat als homes (indivíduos y entitats) la lluyta com á element de vida y medi de purificació: lluytém, donchs, nebodeta meva, mentres aleni encara un cor catalá, pera veurer redimida nostra pátria; no defallím en nostra empresa que es santa y es justa; no abandonám la esperansa d' aconseguir la regeneració de nostre poble pensant que qui no 's cansa, ve que alcanza confiant en la Justícia Eterna y en la imprescriptibilitat de nostres drets. Més si jo m'enganyés, puig com á home no puch ni dech esbrinar quins son los altíssims desigñis de la Providencia; més si nostra pátria Catalunya, ó per contrariar aquestos ó per altrás causas, hagués de viurer envilida y oblidada de sí mateixa; si sa desgracia hagués d' arribar al dolorós extrém de que sols existís de nom conservant aquest dolcíssim de Catalunya, més grat al cor que als llavis la mel en bresca, però en realitat deixant d' existir per haver perdut fins lo rastre de sas lleys, de sas costums, de sas tradicions y de sa parla; ó, en una sola paraula, si hagués fugit son ánima quedant senzillament son cos ó la materialitat de son terrer (cosa que, si ha de ser fatalment, permétia Dèu que ni jo, ni mos fills degám véurela); avans que tanta disshort ó tanta desgracia ó tanta deshonra succehesca, que un terratrémol ó una revolució geològica la enfonzi adins del mar desde 'l Pirineu al Cap de Creus y desde 'l golf de Rosas al Ebre, pera que temps á venir devant de tan inmensa desgracia, preferible sempre y mil voltas á la degradació d' un poble, puga algun poeta genial cantar sa mort y sas desventuras, com lo nostre gran Verdaguer ho ha fet ab la infortunada terra dels Atlants (de la qui Plató nos n' ha conservat la negre recordansa) en sa admirable *Atlántida*!

Y vetaquí com, estimada Gertrudis, havém arribat al fi de la jornada, probant una vegada més que en aquest món, bo y dolent, tot s' acaba: però mentres tant, cada hú en particular y tots en general, debém cumplir nostres respectius debers entre 'ls quals figura en primer rengle lo del amor á la pátria,

entenentse per aquesta nó la convencional, la fictícia ó la imposada per rahó de circumstancies més ó menos poderosas ó per rahó de las lleys pels homes dictadas y en la forsa material apuntaladas, sinó la patria que Dèu nos ha donat al feros veurer la llum primera á Catalunya enlloch d' un altre país qualsevol, comunicantnos ensemps son llenguatge, que es son distintiu primordial y essencialíssim, sas costums, son caràcter y fins sa peculiar fesonomia.

Aixó es, donchs, lo que he volgut fer ab tú, Gertrudis, ab las presents cartas que no sense greu y racansa fineixo, però que de prosseguirlas te se farian, encara que mevas, enutjosas y pesadas. Sols t' encomano que en las horas que pugas, quan te vagui ó t' enrecordis, las meditis, ne treguis la ensenyansa que contingan y estimis, com á resultat d' aixó, cada dia més á Catalunya, com cada dia estimas més y sinó més, mellor á ta bona mare quins sacrificis, quina tendresa, quin amor envers á tú sabs que no tenen límits ni fitas que 'ls continga.

Adèu, Gertrudis: com te deya en una de las anteriors, salta y brinca y juga, pera acomblar quantas forçes físicas pugas, en las horas d' esbarjo y entreteniment, ja que la salut del cos es casi sempre prenda segura pera la salut del ànima; però també estudia y aprén molt y molt pera que temps á venir pugas ser, com mas mateixas filletas, la dona catalana, *la dona forta* de la Escripura sobre la qual descansa y ha descansat sempre lo noble casal de Catalunya.

Ton oncle que t' estima:

JOSEPH M. VALLS Y VICENS.

1888.

MA TERCERA VISITA Á LA VERGE DE MONTSERRAT

Ja 'm teniu á vostras plantas,
Moreneta del meu cor;
ja 'm teniu altra vegada
aquí, ben aprop-de Vos.

Set anys fa que us anyorava,
que era mon únich conhort
la esperansa de revéureus,
de Montserrat hermós Sol.

Ab los ulls de la mia ánima
prou vos veyá tots los jorns,
mes jo volia besarne
vostras mans y peus de nou.

D' eixa montanya ubriacarme
altra volta ab los olors,
l' oreig respirant que embauma
de vostre alé la dolsor.

Y amunt d'eix casal de penyas,
fantástich, marvellós,
de vostra inmensa grandesa
trono sens parell al mon;

al cim de tot enlayrada,
veyent lo cel tan aprop,
extática sadollarme
del més pur y sant amor.

Ja ha arribat l' hora envejada,
ja veig acomplert mon goig;
per res del mon cambiaria,
mare meva, pler tan dols.

Si sapigués expressarvos
lo que sento dintre 'l cor,
de cosas ¡qué us ne diria!
mes Vos ja 'n veyeu lo fons.

Be sabeu prou quant vos aymo,
quant sencer es mon amor,
que es contemplarvos ma ditxa,
mas delicias y mon tot.

Depressa, depressa 'm fugen
las horas al vostre entorn,
gosant d' inmensa dolsura
y de plascévol repós.

Embadalida, oh Regina,
no sé moure 'ls ulls de Vos;
despareguent de ma vista
tot lo de la terra, tot.

Mes ¡ay! que tanta ventura
acabará avans de poch;
de separarnos, Maria,
ja s' acosta 'l fatal jorn.

A vostra imatge adorada
donar l'adeu es forsós!...
Sento defallida l'ànima
y 'l cor partit de dolor.

Mes si be no podré véureus
ab los cristalls de mon cor,
mon esperit cada dia
cap aquí aixecará 'l vol.

Y com papalló, voltantne
las flamas de vostre amor,
encendrà á cada volada
en mon pit més ardent foch.

ENRIQUETA PALER y TRULLOL.

Agost de 1893.

À VORA 'L LLIT DEL «TATA»

A la matinada d' un dia plujós de Mars, un noy de pagés, tot amarat d' aygua y ple de fanch, ab un farcell sota 'l bras, se presentava al porter del Hospital dels Pelegrins de Nápoli y demanava per son pare ensenyant una carta. Era bonich de cara, un xich esgroguehit, los ulls tristos. Sos llabis grossos, mitj oberts, deixavan veure unas dents blanquíssimas. Venia d' un poblet dels voltants de Nápoli. Son pare que un any enrera se 'n havia anat cap á Fransa en busca de feyna havia tornat á Italia y desembarcat feya poch dias á Nápoli, ahont, haventse enmalaltit tot duna, sols tingué temps d' escriure quatre mots de lletra á sa familia, fentli saber ab la arribada sa entrada al Hospital. La seva dona desolada per tan trista nova, no podent moures de casa perque hi tenia una noya malalta, havia enviat á Nápoli al noy gran ab uns pochos quartos pera que assistís á son pare; al seu tata com allá 's diu. Lo xicot havia fet deu horas de camí.

Lo porter després d' haver passat los ulls per la carta cridá á un enfermer y va dirli que acompanyés lo noy al costat de son pare.

—Quín pare?—demaná l' enfermer.

LA RENAIKNSA.—Any XXIV.

Lo noy tremolant per por d'una mala notícia, va dir lo nom.

L'enfermer no 's recordava d'aquell nom.

—Un vell treballador que ha vingut de fora?—preguntá.

—Travallador, sí,—va respondre 'l xicot, sempre ab gran ansia;—vell, no gayre. Vingut de fora, sí.

—Quán va entrar al Hospital?—preguntá l'enfermer.

Lo noy mirant la carta respongué:—Deu fer uns cinch dias.

L'enfermer rumiá una estona. Després com si de cop se 'n recordés: Ah!—va dir,—la sala quarta, lo llit del cap de vall.

—Y está molt malalt? Cóm se troba?—preguntá conmogut lo noy.

L'enfermer se 'l mirá sense tornarli resposta. Després li va dir:—Vina ab mi.

Pujaren dos rams d'escala, seguiren un llarch corredor y 's trobaren devant per devant de la porta d'una sala ahont se perdían al lluny duas rengleras de llits.

—Vina,—va repetir l'enfermer entrant.

Lo noy feu lo cor fort y 'l va seguir llensant miradas porugas á cada banda sobre las caras esgroguehidas dels malalts, alguns dels quals tenían los ulls closos y semblavan morts, altres miravan enlayre ab los ulls molt oberts y fixos y altres jemegavan igual que criaturas. La sala estava fosca, l'ayre impregnat ab forta olor de medicinas. Duas germanas de la caritat anavan per tot ab ampolletas á la má.

Al arribar al cap d'avall de la sala, l'enfermer s'aturá á la espona d'un llit, separá las cortinas y va dir:—Aquest es lo teu pare.

Lo noy arrencá á plorar y deixá caurer lo farcell, descansá 'l cap sobre la espatlla del malalt, estrenyentli ab una má 'l bras que tenia extís sense moviment sobre 'l cobre-llit. Lo malalt ni 's movía.

Lo noy s'alsá, mirá á son pare y arrancá á plorar una altra vegada. Allavors lo malalt li doná una mirada llarga y es-corcolladora, més los seus llabis no 's movían. Pobre tata; cóm s' havia tornat! Son fill ni l' havia conegut. Se li havían tornat blanchs los cabells, li havia crescut la barba, tenía la cara inflada d'un color roig pujat ab la pell tivanta y llustrosa, los ulls á mitj cap, los llabis embotornats, tota la fesomia

canviada. No li quedava natural mes que 'l front y las cellas. Respirava ab fadiga.

—Tata, lo meu tata!—deya 'l noy.

—Soch jo. No 'm coneixeu? Soch en Cecili, lo vostre Cecili que he vingut de casa; que m' ha fet venir la mama. Miréu-me be, no 'm coneixeu? Diguéume una paraula.

Pero 'l malalt, després d' havérsel mirat fixament tancá 'ls ulls.

—Tata! Tata! qué teniu? Soch lo vostre fillet, lo vostre Cecili.

Lo malalt no va fer cap moviment y continuá respirant ab pena. Allavors, sanglotant, lo noy va agafar una cadira, s' hi va asseurer y 's va quedar quiet sense apartar la vista de la cara del seu pare.

—De segur que 'l metje aviat deurá passar á fer la visita—pensava.—Per ell sabré alguna cosa.—Y 's concentrá 'l seu pensament trist, recordant cosas del seu pare, lo dia que se 'n va anar, quan li va donar l' últim adeu á bordo, las esperansas que havia concebut la seva familia en la sort del viatge, la desolació de la seva mare á la arribada d' aquella carta. Pensá en la mort, va veurer al seu pare mort, la seva mare vestida de dol, la familia en la miseria. Y 's quedá molt temps de aquesta manera. De cop una má lleugera 'l tocá per la espatlla, fentlo tornar á la realitat: era una monja.—Qué te 'l meu pare? li preguntá tot seguit.—Es lo teu pare?—li va dir la monja ab dolcesa.—Si, es lo meu pare, jo he vingut... Qué te?—No ploris, fill meu—ella li va respondre.—Ara vindrá 'l metje.—Y se 'n aná sense dirli res mes.

Al cap de mitja hora va sentir una campaneta y va veure entrar al metje per l' altre cap de la sala. L' acompanyava un practicant, la germana de la caritat y un enfermer. Comensaren la visita, aturantse á cada llit. Aquell temps no s' acabava may pera 'l noy y á cada passa que feya 'l metje, la seva ansietat creixia. Per últim va arribar al llit del costat. Lo metje era un vell alt y encorvat, de fesomia severa. Avans que se separés del llit vehí 'l noy se posá dret, y quan lo metje s' hi acostá arrencá en plor.

Lo metje se 'l mirá.

—Es lo fill del malalt—va dir la monja.—Ha arribat aquest matí de la seva terra.

Lo metje li posá una má sobre la espatlla; després s' incliná sobre 'l malalt, li prengué 'l pols, li posá la má al cap y va fer algunas preguntas á la monja que li va respondre: — Igual que ahir.—Se quedá un instant pensatiu. Després va dir.—Seguiu com fins ara.

Allavors lo noy cobrá esperit y preguntá ab veu planyenta: —Qué te 'l pare?

—Animo, fill meu,—li va contestar lo metje tornantli a posar una má sobre la espatlla.—Te una erisipela facial. Es grave. però encara hi ha esperansa. Acompányal. La teva presència li será bona.

—Pero no 'm coneix!—exclamá 'l noy molt entristit.

—Ja 't coneixerá..... demá de segur. Entretant no 't desconsolis.

Lo noy hauria volgut preguntar més cosas, mes no va gosar. Lo metje va sortir. Y allavors ell va comensar la seva vida d'enfermer. No poguent fer altra cosa, arreglava 'l cobrellit del malalt, li acariciava la má, li apartava las moscas, s' inclinava sobre d' ell al més petit jemech, y quan la monja li portava alguna beguda li prenía de las mans la tassa ó la cullera y ell era qui li donava.

Lo malalt se 'l mirava alguna vegada mes no donava senyals de coneixel. A voltas sa mirada s' aturava bona estona sobre 'l noy, sobre tot quan ell s' aixugava las llágrimas. Y aixís va passar lo primer dia. A la nit lo noy va dormir sobre de duas cadiras en un recó de la sala y de bon matí reprengué sa trista feyna. Aquell dia semblá que 'ls ulls del malalt revellessin un principi de règoneixensa. A la veu carinyosa del noy semblava que una expressió vaga de gratitut li brillés un moment en los ulls. Fins una vegada mogué un xich los llabís com si volgués dir alguna cosa. Després d' un curt ensopiment, al obrir los ulls semblava com si busqués lo seu petit enfermer. Lo metje torná á passar duas vegadas é hi trobá una petita millora. Cap al tart, tot acostantli 'l got als llabís, lo noy cregué veure apareixer sobre 'ls seus llabís inflats un lleugeríssim somriure. Y allavors comensá á tranquilisarse, á esperar, y ab la esperansa d' esser entés encara que fos confosament, li parlava, li parlava llarch de la mama, de la germana petita, de la tornada á casa, y l' exhortava á que s' animés ab paraulas rápidas y carinyosas. Y encara que sovint dubtés de

no esser entés, per aixó parlava, perquè li semblava que tot y no entenent, lo malalt escoltés ab un cert plaher la seva veu ab aquella entonació barrejada d' afecte y de tristesa. Y d'aquesta manera va passar lo segon dia y 'l tercer y 'l quart, entre 'ls travalls d' una millora lleugera y de recayguda sobtada. Lo noy estava tant embadalit ab la seva cura, que tant sols rosegava dos cops al dia una mica de pa ab formatge que li duya la monja y no veyia casi be res de lo que succehia á son voltant: los malalts que agonitzavan, lo correr tot sobtat de las monjas de nit, los plors y moviments de desolació dels visitants que sortían sense esperansa, totas aquellas escenas dolorosas y tristíssimas de la vida d' un hospital que en qual-sevol altra ocasió l' haurian espantat y aterroritzat. Las horas y 'ls dias passavan y ell era sempre allá ab lo seu tata, atent, frissós, palpitant á cada sospir, á cada mirada seva, agitat, sense repós darrera d' una esperansa que li aixamplava l' ànima ó be per un descoratjament que li feya malbé 'l cor.

Lo quint dia, 'l malalt s' empitjorá de sobte.

Preguntat lo metje, rodá 'l cap, com pera dir que no hi havia espesansa y 'l noy se llensá demunt d' una cadira, rompent en sanglots. No obstant, una cosa l' aconsolava. Malgrat que empitjorés, á n' ell li semblava que 'l malalt anava recobrant de mica en mica un xich d' inteligencia. Mirava al noy sempre més fixament y ab una expressió creixent de dolcesa. No volía pendrer beguda ó medicina si no d' ell, y bastant més sovint feya aquell moviment forsat de llabis com si volgués pronunciar una paraula, y ho feya tan marcat alguna vegada que 'l noy li agafava 'l bras ab forza, mogut de una esperansa repentina y li deya:—Coratje, coratje, tata, curarás, nos n' anirém, tornarém á casa ab la mama. Un xich més de coratje!

Eran las quatre de la tarde y en lo moment en que 'l noy s' havia abandonat á un d'aquells transports de tendresa y d' esperansa, d' allá á la porta més aprop de la sala sentí un soroll de passos y després, d' una veu forta, duas solas paraulas:—á reveure germana!—que 'l feren aixecar dret, ab un crit ofegat en la gola.

En aquell mateix moment entrá en la sala un home ab un gros farsell á la mà, seguit d' una monja.

Lo noy llensá un xiscle agut y 's quedá clavat allí hont era.

L' home 's girá, lo va mirar un moment y també llensá un crit:—Cecili!—y s' hi tirá al damunt.

Lo noy caygué als brassos del seu pare, sofocat.

Las monjas, los enfermeros, tothom corregué y 's quedaren allí plens de sorpresa.

Lo noy no podia recobrar la veu.

—Oh, fillet meu! — cridá son pare després d' haverse mirat fixament al malalt, besant y tornant á besar al noy.— Cecili, fill meu, ¿qué ha estat aixó? T' han portat al llit d' un altre. Y jo que 'm desesperava de no véuret després que la mama m' havia escrit: l' he enviat. Pobre Cecili! ¿Quánts dias fa que ets aquí? Cóm ha sigut aquest embolich? Jo 'm só curat aviat. Estich be de la cama, sabs? Y la mama? Y la nena? Y 'l menut? Qué fan? Jo me 'n vaig del Hospital. Aném, donchs. Oh, Deu meu, quí s' ho podia pensar aixó!

Lo noy probá de respondre quatre paraulas pera donar noves de la seva família. — Oh, que estich content! — barbotejá. — Que estich content! Quíns dias més dolents he passat! —Y no deixava de besar á son pare.

Mes no 's movia.

—Vina, donchs, — li digué aquell. — Arribarém encare aquest vespre á casa. Aném.—Y l' agafá pel bras.

Lo nòy doná una mirada al seu malalt.

—Pero... vens ó no vens?—li preguntá 'l pare estranyantho.

Lo noy torná á mirarse al malalt, que en aquell moment obrí 'ls ulls y 'ls clavá en ell ab fixesa.

Llavors li sortí de l' ánima un torrent de paraulas. — No, tata, espera... Es que... no puch. Veus aquell home? Fa cinch dias que soch aquí. Me mira sempre. Me creya que eras tú. Are me l' estimo. Me mira... jo li dono beure... Me vol sempre aprop. Are está molt mal, tingas paciència. No tinch coratge.... no ho sé.... 'm fa massa pena. Tornaré á casa demá. Déixam estar aquí una altra mica. No está gens be que 'l deixi. Repara com me mira... jo no sé quí es. Pero 'm vol, se moriria solet. Déixam quedar aquí, tata!

—Aixó es un home!—cridá l' enfermer.

Lo pare quedá parat. Mirá al noy y després mirá al malalt.

—Quí es?—preguntá.

—Un pagés com vos,—respongué l' enfermer; —vingut de fora, entrat al Hospital lo mateix dia que vos. Lo portaren

aquí que ja no tenia coneixement, y no va dir paraula. De segur que té una familia lluny y fills potser. Creurá que es un dels seus lo vostre.

Lo malalt mirava sempre al noy.

Lo pare digué á en Cecili:—Quédát.

—No s' hi haurá d' estar gayre,—murmurá l' enfermer.

—Quédát,—repetí 'l pare.—Tú tens cor. Jo vaig corrents á casa á treure de penas á la mama. Té diners pera lo que 't fassi falta, fillet meu. A reveure.

L' abressá, lo mirá fixament, li besá 'l front y se 'n aná.

Lo noy torná á la vora del llit y 'l malalt semblá que se 'n alegrava. En Cecili torná á fer d' enfermer, no pas gemegant, pero ab la mateixa llestesa, ab la mateixa paciència d' avans. Torná á donarli beure y á arreglarli'l cobrellit, á amoixarli la má, á parlarli dolsament pera donarli ánimo. Lo va assistir tot aquell dia, lo va assistir tota la nit, estant encare al seu costat l' endemá. Mes lo malalt anava empitjorant sempre. La seva cara prenia un color moradench, respirava ab fatiga; li creixia la agitació; li sortian de la boca crits inarticulats; la inflor se feya monstruosa. A la visita de la tarde lo metje va dir que no passaria de la nit. Llavors en Cecili redoblá son zel y no 'l perdé de vista ni un sol instant. Lo malalt lo mirava, lo mirava y movia encare 'ls llabis poch á poch ab un gran esforç, com si volgués dir alguna cosa. Y una expressió de dollesa extraordinària passava de tant en tant pels seus ulls que s' enfonzavan emboyrantse cada vegada més. Y aquella nit lo noy lo vetllá fins que vejé blanquejar á la finestra'l primer vesllum del dia y compareixer la monja. Aquesta s' acostá al llit, doná una mirada al malalt y se 'n aná corrents. Pochs moments després torná ab lo metje de guardia y un enfermer que duya una llanterna.

—S' está acabant digué 'l metje.

Lo noy agafá la má del malalt. Aquest obrí 'ls ulls, se 'l mirá y 'ls torná á cloure.

En aquell moment li va semblar al noy que li estrenyian la má.—M' ha apretat la má!—digué.

Lo metje continuá un moment acotat sobre 'l malalt. Després s' aixecá. La monja despenjá un Sant-Cristo de la paret.

—Es mort!—cridá 'l noy.

—Fillet,—digué 'l metje;—la teva santa obra es acaba-

da. Ves, y que tingas sort; be la mereixes. Deu te protegirá. Adeu.

La monja, que s' havia allunyat un moment, torná ab un pom de violas que va treure d' un pitjer de la finestra y las portá al noy, dihentli:—No tinch res més peña donarte. Pren aixó com á memoria del Hospital.

—Gracias,—respongué 'l noy, prenent lo pom ab una mà y aixugantse 'ls ulls ab l' altra. — Mes tinch de fer á peu tant camí... que se 'm farian malbé. — Y desfent lo pom escampá las violas sobre del llit, dihent:—Las deixo per memoria al meu pobret mort. Gracias, germana; gracias, senyor doctor.— Després, girantse al mort:—Adeu...! —Y mentres buscava un nom que donarli, li pujá del cor als llabis lo dols nom que li havia donat durant cinch dias:—Adeu, pobret tata!

Dit aixó se ficá sota 'l bras lo seu farsellet de roba y poch á poch y abatut per las emocions d' aquells dias, se 'n aná. L' auba apuntava.

EDMOND D' AMICIS.

ÍNTIMA

Mon cor se va omplint de fel,
irat l' esperit s' exalta,
revolta l' odi mon cap,
frisós tot mon sér vol batre...

Injustos, m' heu despreciat;
m' heu enganyat, miserables;
m' haveu maltractat com vils;
m' haveu furtat com á lladres!

Si aquell que trösseja un cos
mor al pal en mitj de plassa
y si la terra l' escup,
lo cel lo tira á las flamas,

¿quina pena tindrà al mon,
quina pena 's troba en l' altre
per castigá' als malfactors
que han trossejat la meva ánima?

.

Tot baixesa no ho sou pas,
com los vostres fets senyalan;
ni ho fóreu, sens l' afany d' or,
com sou avuy, despreciables.

S' allunyi de mi 'l despit,
que aborreixo la venjansa:
á l' agror y al sofriment
s' acostuman las eniranyas...

Mes si quan moro aprop sou,
no us atanseu á mirarme,
que sens volé', un glop de fel
vos lliensaría á la cara!

PERE M. CORBELL.

LO REY Y JO

(Imitació del inglés)

Á MON GERMÁ PAU

Lo vi més bo pot beure 'l Rey,
y jo també, y jo també;
si vol dinar, ell ho pot fer,
y jo també, y jo també.
Mes no fer ploure ni sortí 'l sol,
ni jo tampoch, ni jo tampoch.
Siguéume franchs, diguéume donchs:
¿Quí té més sort, lo Rey ó jo?

Voltan son trono amichs fidels
de nit y dia, de nit y dia;
per ell treballan ab interés,
també per ells, també per ells.
Los que m' estiman es per mí sol.
¡Qué bons que son, qué bons que son!
Digueu, que us sembla, qui té més sort:
¿Quí té més sort, lo Rey ó jo?

Té 'ls seus bufons per bromejar
si vol jugar, si vol jugar;
té sos exércits, té moltes naus
que son molt grans, que son molt grans.
Mes cap fillet salvar no pot,
tots se li moren venint al mon.
¡Quína dissort, quína dissort!
¿Quí té més sort, lo Rey o jo?

Jo barretina, corona ell.
¡Qué té de més, qué té de més!
Jo un jas de palla, ell ab dosser.
¡No fa pas res, no fa pas res!
Jo só 'l vassall, ell es lo Rey;
jo só felís, ell no ho es gens.
¡Qué s' ha de fer, qué s' ha de fer!
¿No 's cambiaria ab mí potser?

JASCINTO M. CAPELLA.

Barcelona, Janer de 1894.

À LA MEMORIA

DE MON ESTIMAT AMICH EDUART PUIG Y SABATÉ

Tot just l' any nou arriba y ab sa dalla
la mort ja fa 'l seu fet;
lo bressol s' es tapat ab la mortalla,
per tot arreu ¡quín fret!

L' any nou, infant, ab sas manetas toca
las flors y van cayent
y la fossana sa negrenea boca
va obrint y 's van fonent.

Quina trista arribada, any nou, escoltas
pels llochs dels vells amors;
per música de joya, las absoltas;
per cants, sospirs y plors.

No tornis pas, hermosa primavera,
ab tos aucells pintats
á cantar ta cansó més encisera
vora dels rius y 'ls prats.

Per comptes d' esplendors y maravellas,
tristors y dols, veniu;
nits fredas del hivern ¡qué 'n sou de bellas
pel cor que pema y viu!

Veniu aquí, ruixadas d' amargura,
y ubriacats visquém,
que si avuy no té fam la sepultura
qui sab si l' any que ve, plens de tristura,
¡un altre 'ns ha deixat! exclamarém.

J. NOVELLAS DE MOLINS.

Janer de 1894.

LO MEU NIU

Un niuhet tinch á la terra
á semblansa dels aucells,
á son entorn giravoltan
margaridas y clavells.

Quan l' aubada matinera
mostra sos rosats encants,
los aucells que l' espay creuhan
me saludan ab sos cants.

Dú dels llessamins l' aroma
la brisa del bon matí;
quan lo sol sos raigs escampa,
son primer petó es per mí.

De la mar que tinch vehina
la frescor m' anima be,
de sas onas capritxosas
m' enamora lo va-y-vé.

Quan lo sol rera montanyas
va enfonzantse poch á poch,
miro la lluna enlayrarse
del mar com globo de foch.

Milers d' estrellas contemplo
gronxantse per l' infinit,
y si encants me dona 'l dia
encants m' ofereix la nit.

Tot es hermós y acompanya
ma dolsaurada en lo niu
que en lo fret refugi 'm dona
y es tan fresch en temps d' estiu.

Mes jo encare resto trista
per més que sembli insegur,
y es que sento greu recansa
perque al niu hi faltas tú.

DOLORS RIERA Y BATLLE.

HISTORIA D' UN PIANO

CONTADA PER ELL MATEIX

I

Vos faré gracia, estimats lectors profans, en qual obsequi penso narrar las principals aventuras de ma vida, de las complicadas operacions que la Mecánica esmersá en mí pera conseguir victoria sobre la materia é infundirme ánima ab que plorar y riure.

Me concretaré, fugint de pedanterías artístich-industrials, á recordar la emoció fonda é intensa que 'm dominá quan, rebuda la última fregada suau de munyeca que m' embarnissá de negre, y ben estrevat lo darrer dels meus variats cargols, vaig adressarme ufano sobre 'l paviment (perque pertanyo á la mesocrática classe dels pianinos) ansiós de rebre pulsacions delicadas y anhelant omplir d'espirituals deliquis lo cor de tothom.

Confesso que immediatament de sentir conciencia del meu sér, vaig experimentar orgull y goig, menos intensos, però, que las esgarrifansas de por que 'm dominaren.

Resplandent com mirall, me transportaren á lluhir las mevas gracias en companyia de tres confreres que, al sentir-me arribar y fer retentir l' empostissat, murmuraren sordament.

De prompte aquell murmuri m' indigná, atribuhintlo á engelosiment mesquí. Aviat vaig convéncem de que havia nascut jo massa susceptible y malpensat. Los meus colegas m' havian plangut, res més que plangut al véurem. Eran pessimistas y estavan enterats, feya temps, de la abundancia de cursileria musical que pobla aquesta ciutat de grans pretensions. Sabian, per propia experiència y per reiteradas conversas que havian escoltat, cóm abunda á Barcelona aqueixa gent que estima sense amor, que estima de per riure, la verdadera música. Los hi constava la dificultat inmensa de servir á dits y ánimas com cal. Lo xiu-xiu ab que 'm reberen no fou d' enveja, no, ¡ pobres companys ! sino de verdader condol.

— ¡ Un més á sufrir !

— ¡ Un més á irritarse inútilment !

— ¡ Un més á... esperar altres predestinats !

Tal fou lo significat de son murmuri, segons me referiren més tart ab tota la franquesa de bons companys.

Jo havia vingut poruch al mon, com ja he indicat, mes no ab tan negres pressentiments com ells. Ho degué fer que 'ls més dels operaris que 'm treballaren estavan de bon humor perquè havian conseguit, després de molta marejada, fer re- viure ufanosa una societat coral á que pertanyian.

Transcorreren dias, setmanas y fins mesos (si be d' aquestos pochs), avans de que fos venut á un home distingit baix un doble concepte que val la pena de senyalar ab pedra blanca : baix lo concepte moral y artístich en exemplar unió.

Era un venerable vell...

Mes avans importa recordar (baldament no sia sino á la lleugera) lo temps que passá desde que vaig ésser fins que vaig entrar en servey.

« Ja estás á punt de solfa, — 'm digué una misteriosa veu en lo més íntim de mas resonancias. — Lo pervenir no té gran cosa de falaguer... Més son los que conspiran contra tú que 'ls que deuen inspirarte confiança... Consólat pensant que, com no has de menjar, no patirás fam, y que no es tot hu véuren sufrir ó sufrirne. En quant al descansar, tem desde are 'ls abu-

sos de que serás víctima, y plany als vehins pacífichs que dirán pestes de tú, especialment quan estarás desafinat.

» No t' encaparris, però, gayre ab aixó dels *vehins pacífichs*; — continuá la misteriosa veu, després de curta pausa. — Los vehins pacífichs, en relació ab la Música, son de tres menas: uns, qual paciència vol dir egoisme refinat; uns altres, als qui enrabia la malícia que 'ls fa 'l no poder abusar ells de la paciència agena; y uns tercers que realment s' enfadan ab rahó quan realment se n' abusa. Ja veus, donchs, que 'ls remordiments á preveure y á compartir ab los qui 't posseheixin quedan molt limitats.»

Aquí cessá altre cop la veu, pera rependre, al cap de poch, ab tó més animat:

« ¡Avant! ¿ Quí sab? ¡ Tal vegada has vingut al mon pera serhi una excepció; pera contribuir á la vindicació completa dels grans apóstols del Art! »

Cessá la veu de las meas ilusions... ¡ Quína por vaig tenir de la realitat!

Sí: buscántlashi verossimilitut y volent esforsarlas, vaig sentir fret mortal que s'apoderá fins dels meus primers bordons.

Havia comensat rahonable y modest, y la imaginació se 'm precipitava per una pendent d' insensat orgull.

Vaig procurar calmar-me.

Nerviós, com tots los de ma família (cada corda es un nervi susceptible fins á la exageració), quan entrava al magatzém una senyora excessivament enflocada, una senyoreta excessivament posturera ó qualsevol altre sér excessivament desequilibrat, passava jo angúnias inexplicables. ¡ Figuréuvos las que devia sentir quan destapavan ab desdeny ó ab estrépit lo meu teclat y descarregavan mans barroeras sobre mos naturals y sostinguts y bemòls, en tant que 'ls peus traquetejavan los meus pedals sens altra rahó que la de la forsa *bruta*!... Hauria volgut que ma boca 's convertís en boca de monstre y mas teclas en dentat de lleó.

Devegadas, però, algunas carícias ó arpegiats de mans enrahonadas me consolavan d' aquells contratemps, fentme renaixer esperansas deliciosas y estímuls d' Art á que tan propens me sentia. Llavors hauria volgut vessar orientals perfums d' agraphiment, ja que ma naturalesa no 'm permetia correspondre ab abarrassadas y petons.

Tenia jo conciencia de las meas disposicions y de lo que podian donar de sí; comprenia, veyá clar com la llum que, ab tantas facultats pera produhir bellesa, era indigne ¿qué dich indigne? era fins criminal lo ferlas servir d' element de necedats; volia prestarme á tot lo bo, á tot lo noble, á tot lo sant, y per aixó ja desde 'ls primers temps de *meritori* me repugnava y 'm posava frenétich, fora de mí l' ésser instrument de personas incorrectas ó sense solta.

Pressentia dolsament l' Art y 'm desafinava l' ánima tot lo banal, tot lo vulgar y descompost.

Aixís m' arribá 'l dia d' ésser venut.

II

Ho he indicat ja: vaig estar de gran sort. Aquesta fou ennuvolada sols per la llástima que 'm feren mos companys de magatzém al tenir d' abandonarlos.

¡ Pobres amichs! ¡ Cóm vos vaig plányer! ¡ Ja no tornariam á véurens may més, y quí sab en quinas torturas é ignominias havíau d' anar á raure! Justa, ben justa era la enveja que vaig inspirarvos.

Altrement, no podia triarme comprador gayre més amable que 'l primer que la Providencia m' assigná.

Era un músich-compositor venerable per sa edat; per sas nobles fesomías expansionantse en un rostre completament afeytat, desde la terminació d' unas rissadas polseras, blancas com las ceyas y 'ls cabells abundants; venerable per sa paraula y son accent de noy afectuós, per sa presencia modesta y per sos ayres de gustosa ingenuitat. En sas fesomías s' acoblavan y s' afavorian tochs característichs de las de Beethoven y de Mozart, de Wagner y de Meyerbeer, quals bustos bronzejats ornavan las parets del magatzém. Del un tenia la grandiosa amplitut; del altre, la suavitat plahenta; del tercer, lo vigor resolut; del últim, la dramática serietat: de tots, natural y atractiva distinció.

Y n' era ben be de la familia dels grans Mestres, per més que, com explicaré en son lloch, las vicissituds de sa vida li haguessen impedit férsen lo renom.

¡Qué á gust vaig trobarme á casa del mestre Vilagran!...

Lo pis baix que habitava en lo Passeig de Gracia era modestet, pero sumament agradós. Podia aplicárseli alló mateix que moltes vegades vaig sentir dir més endavant al vell pera justificar la bona música lleugera: « Hi ha xicotas molt elegants ab vestits de percal. Lo cas está en que 'l percal sia de bon gust, ben tallat lo vestit y, sobre tot, ben feta la xicota. »

Comensava la Primavera, y la saleta hont van colocarme donava á un jardí quals flors se complavian en embaumarla. La claror, moderada per una persiana, cavalcant y penjant una mica enfora de la finestra, y més suau encare á benefici de un transparent mitj alsat, me pressagiá tot seguit aquells goigs de vida íntima incomparables ab tot altre goig porque ningú 'ls rebrega. Un rossinyol va donarme, desde 'l jardinet, la bona arribada. Lleugers acorts que, pera probar si m' havia atropellat gayre ab lo viatge, tragué de mí 'l venerable Mestre,—aixís que m' hagueren colocat los bastaixos, que s' aixugavan la suor, — van respondre al aucell de las alegres melancolías, lo qual se 'n degué quedar tan sorprés com agradat, porque callá uns moments y reprengué sa canturia ab més afició y dalit que avans.

La familia del mestre Vilagran constava, además d' ell, de fill y filla.

Lo segon, en plena joventut de trenta anys, pertanyia al honrós institut d' enginyers militars, essentne capítá ab l' empleo de comandant d' infantería. Digne fill de son genitor (si be sas aptituds l' havian encaminat als estudis científichs), sa naturalesa espiritual era bellament privilegiada. Son cos ho hauria sigut també si li hagués acompanyat la estatura. No havia heretat la del seu pare, sino la de sa mare, morta feya anys á la Habana, hont havia nascut lo jove Vilagran. Apart sa estatura, dich que hauria pogut citarse com notable exemplar de guapesa varonil. En son rostre, de mascle morenor, s' hi veyá un caràcter; brillavan sos ulls, negres y grossos, ab brillantor d' inteligencia y cor excepcionals; sa veu y son enrahonar,—especialment al conversar ab son pare, á qui idolatrava,—eran molt falaguers sense gota d' afeminació. Sabia de

moltas coses, tractantne ab un tó familiar y pintoresch que, agé á pedanterías y enfarfechs, donava á sos enrahonaments particular encís. No *posava* may, ni may s' escoltava, com solen ferho 'ls militars que he vist, esforsantse sempre en semblar menos de lo que era. Per aixó la intervenció del jove Daniel en las discussions més acaloradas solia tenir, com se veurá més endavant, gran y decissiu prestigi.

La noya, anomenada Cecilia (tribut á la Santa Patrona dels músichs), tenia forsa més anys dels que aparentava. Fixantshi be, ja 's veyia que la pobre era revellida avans d' hora. Los setze anys aparents anavan tornantse en los vint y sis que realment tenia: quatre menos que son germá ab qui contrastava, segons ja 's desprén de lo indicat, absoluta y radicalment. Lletjeta, flaca, mústia, de color trencat, de mirada vaga y oscilant, descubria la poca serenitat del seu enteniment. Aquest se li exaltava ab facilitat, majorment quan la desdixada sofria algun atach d' epilepsia, per fortuna no gayre frequents desde sa estada á Barcelona.

Donada la bondat radical de pare y fill, podeu contar si n' era de consentida aquella desventurada noya, vigilada sempre per una dona d' edat, mulata de naixement que l' havia vista venir al mon y sabia com se la devia tractar.

Tornanthi, durant la vetlla de ma instalació en la consabuda saleta, aromatisada y quieta, ja vaig tenir ocasió de reiterarme cordials enhorabonas per ma sort.

Lo mestre Vilagran no era concertista de piano, ni molt menos. Posava sas arrugadas mans sobre 'l teclat, y brollavan armonías amanyagantse en fraternals tonalitats, gronxant modulacions elegants, totas nítidas y sóbrias. Las sospenia sovint y escribia solfas, reprenent probaturas ab la ploma entre 'ls llabis y 'l cap acotat sobre mí, modulant algun motiu y concentrant y arquejant las ceyas. Després se quedava com en éxtasis més ó menos sostinguts y expressius. Després la ploma tornava á fressejar aletejant sobre 'l pentágrama y adalerantla remorosa cantúria del compositor.

Ningú hauria presumit que, durant més de trenta anys, aquell home hagués sigut músich major de regiment, los quals músichs solen—y solian més encare en la época de referencia,—ésser barroers com ells sols. Ni 'l carácter moral ni las tendencias artísticas del mestre Vilagran s' havian malmenat ab

aquella llarga campanya. Hi havia perdut un temps preciós, — com ho confessava prou, sospirant ab fonda recansa, — mes no hi havia perdut sa personalitat artística, nascuda, segons he indicat avans, pera molt mellor sort.

..

Una de sas cualitats preeminents era la afecció desinteressada y paternal que professava als joves músichs en quins descobria verdaderas aptituts, per poch significadas y notables que las hi vejés.

Varis foren los que vingueren á visitarlo, la majoria dels quals ja coneixia jo per haverlos vist y sentit diferentas vegadas en lo magatzém hont vaig ésser adquirít.

Avans de parlarne convé dir que 'l mestre Vilagran havia tingut, desde petit, una vida molt accidentada. Ningú ho haguera presumit observantlo en sa existencia normal.

Noyet encare, havia desaparegut de Barcelona per amor al Art, internantse á Fransa, acampantshi la vida tocant lo flautí y arribant, en romiatje molt accidentat, fins á París, hont, al poch temps, fou músich de la Guardia imperial. De París retorná minyó fet á Barcelona per cuestió política, y d' aquí, per cuestió de rivalitats, passá á Cuba ab lo mencionat empleo de músich major. N' havia tornat feya poch y vindicat lo tardaner renom que li corresponia d' una manera brillant y solemne. Una de las societats més importants de Barcelona havia obert concurs internacional pera premiar la mellor Sinfonía. La que ell hi enviá obtingué 'l premi per unanimitat de vots.

Lo nom del mestre Vilagran fou, de cop y volta, exalsat, y alguns joves músichs, los més enllemínits pel descobriment, acudiren á mon propietari pel goig de tractarlo y pel d' exposarli dubtes y ferli consultas á desdir.

Tots pertanyian ja á la nova Escola, qual Deu honorari era Beethoven y qual Profeta real era Wagner. Tots adoravan certament al Deu, pero tots s' apassionavan molt més pel Profeta. La grandesa, la sublimitat homérica del primer los meravellava; la audacia, l' alé revolucionari del segon los enardia vivíssimament.

—Sí, Mestre, sí: ¡abaix la banalitat melódica, afront de la vellesa del segle XIX!

—¡Abaix las quincallerías rossinianas!

—¡Afora 'ls mercaders del temple!

—¡Callin los *arrenca-caixalis* de la Música!

—Cal esbotzar per sempre més la «gran guitarra» rescatant á la orquesta de la tiranía de tiples, tenors y demás feudals rídículs.

—Som massa grans per acontentarnos ab aqueixos bobons empalagosos d' Escola napolitana.

—Y per no véuren las escandalosas mistificacions.

—¿Me permet dir un disbarat, Mestre?

L' interpelat assentia ab un moviment de cap y accentuant sa rialleta.

—Donchs som massa espavilats per aguantar la capa á tenors y tiples... cromátichs.

—Y acromats.

—Y acrobátichs.

Lo vell compositor no pogué deixar d' unir sa rialla á las que coronaren l' anterior *crescendo*; mes ab tot, exclamá:

—¡Calma, jovent, calma!... Comprench aqueix cruel humorisme fill de la indignació...

—De que vosté 'n participa.

—Y de cor, porque en assumptos d' Art tinch la sort de que 'ls anys no 'm moderan gayre, sino que sembla que 'm rejuveneixin.

—¡Bravo!

—¡Bravísimo!

—Modestia en banda, soch en Art lo que M. Thiers en política: més lliberal, com més vell.

—Ben comparat.

—Donchs confessi...

—Confesso que realment hi ha en Música, més que en cap altre ram de las Bellas Arts, molt que revolucionar... reaccionariament, y tot fa creure que Espanya y sobre tot Catalunya (vanguardia del progrés espanyol), no 's quedará aturada en l' actual moviment.

—Renegaria del nom de catalá si s' hi quedés, —digué ab forsa 'l més fórmal d' aquells joves, de fesomía enérgica y que encare no havia enrahonat.

—La terra de las bonicas cansons populars, tan bonicas com poch estudiadas, no pot quedar endarrerida.

—¡May!

—La pátria d' en Clavé que matineja per sentir «Las Flors de Maig,» «La Verema,» «Los Xiquets de Valls,» «Goigs y Planys...»

—Etcétera, etcétera: no cataloguís més, que hi pendrius mal;—observá 'l més cáustich dels circumstants: lo que havia demanat perdó per dir lo «disbarat» referent á tenors y tiples.

—Cert:—conclogué 'l Mestre;—aquesta terra ha de seguir la marxa de las nacions més civilisadas. Pero per conseguírho pensin que l' excés d' intranzigencia es poch práctic y devegadas contraproduhent. Vostés son joves y m' honran ab la seva amistat, perque no 'm creuhen sospitós.

—¿Vol callar?

—No, no.

—Tot lo contrari, Mestre: vosté s' ha conquistat á dreta lley, sense intrigas, sense favoritisme, per propis mérits...

—¡Prou, prou, que hauré de tornarme roig, y... no 'n sabré!

—Es que en Víctor ha dit la veritat.

—Sí, senyor: s' ha fet intérprete...

—Dich que vostés m' afavoreixen massa, y dich, altrement, que jo, ab la meva afortunada Sinfonía, no he sigut pas tan radical com hauria volgut. Hi ha que tenir prudencia pera no fernos antipátichs. Ho diré més clar. Deixant apart la música purament instrumental y referintnos á la més efectista de la Opera, ¿no 'ls hi sembla que, tot esperant l' adveniment, en nostres teatros lírichs, de *Lohengrin* y *Tanhäuser*, podriam exigir que no continuessen las Empresas tenintnos en menos de lo que 'm tenen á mí, de lo que varen tenir als pares de vostés, quan eran joves com jo, fentnos sentir *Freischütz*? (1) ¿No es un escándol imperdonable que, mentres fan encare carrera óperas y operetas fluixas, pobres y adotzenadas, nos fassin gruar tant la reivindicació del gran Weber?

Al dir aixó s' enrojí la cara del mestre Vilagran més de lo que ell la creya capás d' enrojirse. Weber era per ell com un

(1) ¡Llástima que 'l mestre no visqués poch més anys dels que va viure pera disfrutar ab la reproducció de la magnífica ópera de Weber!

Evangelista, tant més volgut quant més indignament desatés y postergat.

— ¡Y tal escándol!

— ¡Y tal poca-solta!

— ¡Y tal poca-vergonya, per dirho clar!

— Donchs be: treballém... treballin, sobre tot, vostés, que son joves y disposan de més activitat, de més medis y de més relacions que jo, en favor de Weber... per amor á Wagner.

— Per tots dos, Mestre, per tots dos al plegat, y per tot lo que sia anar arreconant al sostre-mort del temple, aqueixa musiqueta pueril y amanerada y cursilesca que ni per sarsuela ja es bona.

A diálechs per l'estil seguia, tot sovint, la consulta individual (retirantse tots los que no consultavan ó la majoria d'ells), de composicions musicals de tot ordre: algunas inspiradas, las més (¡dech dir tota la veritat!) magrejants d'inspiració mal dissimulada ab esforços d'armonia estranya ó de dissonancias sistemáticas que motivavan censuras ú observacions afectuosas del mestre Vilagran, partidari, en primer terme, de que no prosperessen mistificacions de cap mena, per hábils que fossen.

*
* *

Entre 'ls aludits joves, entussiasas per son Art y afanyosos de nous y grandiosos horisonts musicals, ne recordo un que solia formar apart, venint sol á conferenciar ab lo Mestre, de qui s'havia conquistat, en pochs temps, entranyable afecció.

Reunia 'l tal jove anomenat Ferrell,—més entrat en anys que sos colegas,—tantas y tan bellas dots, que no es gota estrany que 'l mestre Vilagran se 'n trobés cada dia més fonsament agradat. No sols sentia la bona música, no sols ne coneixia forsa la ciencia práctica y 'ls secrets íntims reservats als veritables talents, sino que possehia un caudal relativament extraordinari de coneixements sobre Biografia, Bibliografia y Estética musicals, aplicant á totas las cuestions un criteri tan enrahonat com patriótic: enrahonat sense rebuscaments, y patriótic sense fanatisme. Tendia á depurar y puntualisar lo bo de totas las Escuelas, garvellantne la brossa, y tendia, sobre

tot, á la vindicació de la Música popular de tots los païssos y en especial de la del poble catalá «inícuament descuydada, (paraulas textuais), per italianófls ramplons y per sarsuelers adoizenats que feyan consistir tot lo espanyol típich en *jotas* y *seguidillas*, en *pláyeras* y *zapateados*, com si Catalunya radiqués fora d' Espanya.» Igualment s' esforsava en honrar d' una manera molt especial la Música sacra de nostra nació, «hont—deya:—tant hi ha que admirar y apendre, desde Morales y Victoria a molts Mestres de Capella y fins organistas dels que ni 'l nom n' ha quedat.» Per aixó s' adalerava en buscar papers vells de Música sacro-hispana, y algunas vegadas compareixia á ferne coneixedor al meu propietari, més content que si hagués tret una rifa grossa.

¡Ab quín goig, ab quína fruició de noy gran que era, s' escoltava 'l vell á son predilecte amich! Espurnejávanli 'ls ulls, se li entrebadava la boca, se li animavan las fesomías y paraulas y actituds mostravan la tendríssima emoció de que 's sentia apoderat. «¡La Música popular! ¡La Música relligiosa! ¡Quíns dos camps tan fértils per qui sab treballarlos ab gení y ab predilecció, rescatant al un de vulgaritats acanalladas, y al altre d' escandalosas profanacions! ¡Quán meritori l' estimarlos de tot cor!»

Las sentadas ab lo jove Ferrell li treyan anys de sobre. ¡Sabia comunicar, sabia explicar tan bé lo que ell pensava! ¡Ho deya ab tanta precisió y ab tanta oportunitat!

—Just, just:—esclamava copejant suaument la esquena del jove;—aqueixas son las ideas que m' agradan y que 'm tan respirar á gust: positivas sense sensualitat y espirituals sense convenció. Buscar, com busca 'l bon fill las reliquias de sa mare, lo que de bo y hermós nos han deixat las passadas generacions, y, sobre tot, lo que més carácter dona á lo de casa nostra; buscarho prescindint d' imposicions y rutinas, pera fundarhi grans progressos, tan grans y tan radicals com se vulga...: aixó, aixó, es lo que vol l' Art que professém y la época en que vivím; aixó no es la moda trencadissa que fa quedar malament, sino la rahó que persisteix y no xasqueja may; aixó es pensar bé y sentir mellor.

Lo jove Ferrell se manifestava sumament agradat de la aprobació, y encaixava ab totas duas mans las que li ofería 'l vell, pera sagellar la viva expressió de las paraulas.

—¡Ah, si jo fos jove com vosté, Ferrell!...

—Los anys de vosté son anys resistents encare, Mestre.

—Sí.... sí: 'm sento fort, gracias á Deu, á pesar de veure á ma pobra filla tan desgraciada; y 'l cor me diu que viuré lo bastant pera presenciar lo triomf de las ideas de vosté... y 'l de vosté ab ellas.

—Lo meu triomf es lo de menos: lo important es...

—Per mí ho es tot, porque... ja ho sab: l' estimo molt, pero molt de debó.

—Ho sé, y no trobo mots pera expressarli com me 'n sento orgullós.

—Ni falta que fan los mots quan la eléctricitat es positiva entre duas ánimas.

—¡Quína llástima, Mestre, quína gran llástima que vosté trigués tant á tornar d' América!

—¿Qué s' hi ha de fer? Molts son los cridats... poch son los escullits... Pero ja m' acontento ab veure com avansen bons temps; com las ombras augustas dels genis clássichs van acostantse y prenent relleu, més relleu.... Las heretgías vulgars, ó las vulgaritats heréticas no han de durar sempre, no.

Lo jove contestá suspirant fort:

—Caldrá treballar y sofrir molt encare, avans de que la ortodoxia imperi.

—Sí, molt. ¡La rutina es tan cómoda!... ¡Costa tan poch l' utilisar patrons fets!... ¡Es tan trist pensar que als redemptors solen crucificarlos!... No importa: escriga, Ferrell, escriga y fora.

—¡Ah! ¡Si 'l véurehi clar sigués prou pera crear bé!

—Cert que no es igual; més vosté... ¡Oh! Vosté no tindria perdó de Deu si no prediqués ab l' exemple. La Alemania y la mateixa Fransa, (que ja no es lo París que denigrá á Wagner), ensenyan lo que pot y lo que consegueix la constancia... ¡A l' obra, Ferrell! ¡No li dolgan esforços!...

Quan més escalf tenian las conversas, solían sentirse uns truquets suaus donats ab los nusos dels dits á la porta del salonet: copets que tot sovint havian de repetirse duas y fins tres vegadas pera que 'ls interlocutors ne fessen cabal.

Era en Daniel, que ó be recordava l' hora del dinar, ó be feya á saber que ja era mitja nit molt tocada; á pesar de lo

qual, sovint se veyá precisat á reiterar son anterior avís, després d' una llarga mitja hora d' esperar en vá.

Lo jove Ferrell aixugantse l' ample front,—molt propens á la suhor fins al hivern,—desentelant, ab un ángul del mocador de butxaca, los vidres de sas ulleras, passantse després aquest per llabís y barba, poblada de pel negre tan abundós com mostrejat prematurament de blanch, s' aixecava á la fi y demanava dispensa, despedintse.

En Daniel deya somrihent y estrenyent la má del gran amich de son pare:

—La tolerancia té un límit... Sento haverlo d' imposar, senyors, en nom de la prosa de la vida. Papá, prou que ho sabs: l' Art gasta moltes forsas, pero no 'n restaura ni una.... Amich Ferrell, dispensi que...

—Al contrari: vosté es qui ha de dispensar.

Y acabava de despedirse rápidamente, anantsen d' igual modo, després d' estrenyer las mans de pare y fill mitj abrasant al primer y sentintse igualment festejat.

No eran clars los dias en que 's deixava veure més d' una vegada. Escribía tant (Música y Literatura musical), y li era tan necessari coneixer la opinió del vell compositor, que 'n abusava una mica.

Encare sort que 's desdía d' algunas visitas al saber que son mentor se trobava en plática ab altre *vell del ofici*: lo conegut mestre Corriolet. Enterársen y virar més que depressa, era tot hu. Ni cap aprensiu á qui anuncian malaltía infecciosa en lo lloch ahont va á ficarse.

..

Aixís com lo jove Ferrell entrava sempre sol al meu salonet, lo mestre Corriolet solía penetrar subseguit d' en Daniel, introductor sistemátich d' aquell embaixador.

¿Y per qué sistemátich?

Ho entendréu aviat.

Lo fill del mestre Vilagran, tot mostrantse obsequiós, volia que 'ls dos vells músichs sabessen que ell era á casa disposat á acabar sas inevitables discussions é impedir que se 'n anessen aquestas pel pedregal.

Don Máxim (jirrisió del nom de fonts!), don Máxim Corriolet (compensació del nom de casa) era menut y, á més de menut, encongít y apergaminat; tenia poch cabell que rossejava de tan blanch ó blanquejava de tan ros; gastava bigoti estret y retallat, —petita pero revinguda cartela d'un nas corvo,—y lentes ab los vidres doblats casi sempre, es á dir, convertits en monócul, ajudant la mirada del ull dret. Ab lo imprescindible y arqueològich barret de copa á la má esquerra, caminant á passos curts y arrossegant los peus, la rialleta als llabís (rialleta d'epígrama inofensiu) y 'l cos tirat endavant, si be enterch, entrava y donava, ab un moviment de cap,—més que ab paraulas xiulants en las ss,—expressivas gracias á n' en Daniel, que li prenía 'l barret de la má y li col·locava damunt la calaixera.

—¿Qué tal, Abate? ¿Qué tal?...

Lo mestre Vilagran responía al sobrenom sense gens de disgust y corresponía gustosíssim á la afectuosa salutació del seu company. Aquest, molt avans de tractarlo ab intimitat, ja li havia adjudicat lo sobrenom de «Abate». Lo mestre Corriolet,—que era una bella persona, ab tots sos defectes, no desmentint, malgrat ells, l' adagi de que «en los petits pots hi ha bona confitura»,—dich que 'l mestre Corriolet no sols tenia la fal·lera de motejar á tothom que li atreya atenció, sino que, desinvolt de llengua com ell sol, propinava 'ls motius al mateix interessat: motius ó sobrenoms may depressius ni mal intencionats: aixó no. Res; era un mofeta dels que no 'n corren, pero may ab l' intent de ferir la dignitat de ningú. Com més sort s' anava tornant y més s' apergaminava tot ell, més se li anava accentuant aquella idiossincracia de burleta. Tota la vida ho havia sigut, lo que significa que semblant temperament no era fill,—com en tants altres,—de decepcions y burlas sofertas. Al revés del mestre Vilagran, la vida artística de don Máxim Corriolet havia sigut casi be un camí de flors. Aquell, nascut en familia menestral, havia hagut d'afanyarsho tot, passant verdaderas privacions y havent de lluytar ab desesperadora falta de medis, segons se desprén de lo avans referit. Lo mestre Corriolet, fill de familia acomodada y ab vocació resolta pera la Música, havia fet sossegadament sos primers estudis á Barcelona dirigit per bons mestres, dels qui s' havia fet apreciar per sa vivacitat y bon humor, al igual

que per sas bonas disposicions artísticas. Jovenet encare, lo enviaren á Italia pera perfeccionarse, rebenthi á Milan lliçons de Mercadante, que fou sempre per ell lo «Deu major» de la Música y en especial de la dramática contemporánea. Ab ell aprengué composició (contrapunt, armonía y fuga); baix son patrocini escrigué sas primeras obretas, fins arribar á compondre duas ó tres óperas que foren ben rebudas. Torná á Barcelona ab prestigi, y á ell se degueren, sens dubte, veraders progressos en l' Art musical, singularment en lo relatiu á direcció d' orquestas, á qual lluhiment s' entregava ab un entusiasme que l' abstreya completament del mon de la realitat. Aquí Barcelona seguí dedicantse á compondre variada música de teatro, de concert y *di camera*. L' estreno de sa última ópera li proporcioná ocasió de convéncers de que contava ab grans simpatías entre gent del ofici y entre aficionats. Ben al revés, també en aixó, de mon adquisidor, lo mestre Vilagran (ni física ni moralment se semblavan en res, llevat de son amor al Art) qui, pera obtenir un verdader éxit ab certa Missa de Gloria degué atribuhirla á autor alemany. Consigná en la portada son propi nom traduhit al idioma de Beethoven, y 'ls més inteligents, ignorant la estratagema, diu que exclamaren: «¡Ja 's coneix que aixó ha vingut d' Alemanya! Aquí no hi ha ningú capás d' escriureho.» Paraulas textuais que foren pronunciadas devant d' ell mateix y que 'l feren somriure y disfratar de molt més gust que totas las alabansas directas, convencionals y casi sempre hipócritas que s' estilan en cassos semblants.

—Y donchs, Abate,—prosseguí 'l mestre Corriolet després de ben acomodarse en un balancí que, gronxantlo, semblava un bressol;—¿já buscavam las pessigollas al Germanisme?

—¿Per qué ho diu?

—Perque veig solfas comensadas en lo faristol del pianino.

Ho digué somrihent ab malícia y mirant á través dels lentes doblats devant del ull dret. Després s' alsá y acostá molt son nas al meu faristol pera enterarse de lo escrit en lo consabut paper.

—¡Ah, tafañeret, tafañeret!...—insinuá bromejant l' interpelat.

—Sí... sí; —continué 'l mestre Corriolet no fentne cabal y taral·lejant de baix en baix. — Já hi veig acorts mal intencio-

nats... Ja surten las dissonancias impacients per ferse veure... Certas son las pessigollas.

—¡Oh! ¡Venim avuy molt armats, *carino!*..... No será pas per haver perdut alguna altra virolleta d' alguna altra batuta ¿oy?

¡Cáustich, cáustich!

Los dos vells reyan al comensar á esgrimir, reflexionant l'un del altre que las primeras embestidas no tenian may malicia.

—Amich Máxim,—replicá 'l mestre Vilagran,—ja sab que lo meu causticisme, suposant que 'n tinga, es sempre innocentó.

—Va com va, ilustre Abate. Lo que es que jo vinch sempre molt previngut, ó armat com diu vosté; pero ab armas de gran lley.

—¡Oh, aixó sí! Armas mercadantescas, que tenen bon tremp: ¿oy?

—Mal que li pesi á vosté y á tots los wagneristas recalci-trants: armas que 'l temps no rovella.

Y dit aixó, estirat lo cos y ab expressiu moviment de mà dreta, á cada xiulet de las ss que acabava de pronunciar, lo deixeble de Mercadante torná á seure y á gronxarse en lo balancí, després d' entregarlo pera observar millor al mestre Vilagran; ab lo qual torná á evidenciarse més y més lo contrast entre sa personeta y la corpulencia del meu propietari.

Estich veyent encare com al assentarse, no recordant lo movable de la cadira, 'l diminut Mestre feu un gran surt, asse-
renantse tot seguit.

Lo mestre Vilagran observá que «eran dignas de mellor causa la constancia, la fidelitat y 'l fervor ab que son interlocutor defensava causas molt perdudas.» ¡Qué hagué dit!

—¿Veu, Abate, veu? Vosté ja 's desmanda.

—¿Quí, jo? Jo 'm lamento...

—No, no: vosté, per ventarse la mosca, me la vol fer pujar al cím del nas.

J. RIERA Y BERTRAN.

(Seguirá).